
Geografia produkcji wiedzy w zakresie europejskich studiów miejskich¹

Paweł Swianiewicz

Maria Niedziółka

Abstrakt: Produkcja wiedzy naukowej w zakresie studiów miejskich, a także wpływ tej wiedzy na innych badaczy nie są równomiernie rozmieszczone. Badania powstające w niektórych ośrodkach akademickich są częściej cytowane od innych. Artykuł śledzi przestrzenną koncentrację studiów miejskich w krajach europejskich w trakcie ostatniej dekady. Na poziomie teoretycznym odwołuje się do teorii rozwoju zależnego wyróżniającej obszary globalnego centrum, peryferii i półperyferii, stosując ją do powstawania wiedzy akademickiej.

W oparciu o dane bibliometryczne artykułów z wybranych renomowanych czasopism międzynarodowych tekst ten konstruuje syntetyczny wskaźnik centralności produkcji wiedzy naukowej w zakresie studiów miejskich w swojej w ośrodkach akademickich poszczególnych krajów. W szczególności zwraca uwagę na peryferyjną lub półperyferyjną pozycję niemal wszystkich krajów Europy Środkowo-Wschodniej.

Słowa kluczowe: studia miejskie; produkcja wiedzy naukowej; relacje centrum – peryferia; Europa

Geograficzny rozkład produkcji wiedzy akademickiej nie jest równomierny. Stwierdzenie to odnosi się zwłaszcza do badań, które wywierają największy wpływ na innych naukowców – są najczęściej czytane i cytowane. Zróżnicowanie, o którym mowa, przybiera odmienny kształt w różnych dyscyplinach nauki. W niniejszym artykule przyglądamy się przestrzennemu zróżnicowaniu powstawania wpływowych badań w zakresie studiów miejskich.

Nie będzie przedmiotem naszych szczegółowych rozważań definicja studiów miejskich. Poprzedzamy na stwierdzeniu, że jest to pole badawcze, którego głównym obszarem zainteresowań jest funkcjonowanie i rozwój miast, obejmujące zarówno zagadnienia architektoniczne i planowania przestrzennego, jak i problematykę społeczną, ekonomiczną oraz polityczną. Tym samym studia miejskie czerpią z koncepcji teoretycznych i narzędzi badawczych różnych dyscyplin: ekonomii, socjologii, nauk politycznych, antropologii, geografii, urbanistyki czy historii. Jednocześnie nie znajdują się w głównym nurcie żadnej z tych dyscyplin, stanowiąc peryferyjne pole badawcze każdej z nich. Stanowi to o ich sile i słabości. Z jednej strony pozwala na spojrzenie interdyscyplinarne. Równocześnie jednak usytuowanie studiów miejskich poza centrum zainteresowania najważniejszych dyscyplin naukowych ogranicza możliwości publikacji w najbardziej prestiżowych akademickich czasopismach branżowych i powoduje trudności w dostępie, na przykład do wsparcia finansowego projektów badawczych.

1 Artykuł przygotowany w ramach projektu „Wychodzenie z cienia? Polskie badania nad samorządem terytorialnym w kontekście nauki europejskiej – ewolucja strategii publikacyjnych i modeli współpracy” finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (grant nr 2018/31/B/HS5/01363).

Niniejszy artykuł składa się z trzech zasadniczych części. W pierwszej przedstawiamy ramy teoretyczne badania geografii produkcji wiedzy naukowej. W drugiej omawiamy zakres i metodykę badania empirycznego, a w trzeciej prezentujemy wyniki analiz zgromadzonego materiału badawczego.

Cel przeprowadzonej analizy można określić jako diagnostyczny – posługując się kategoriami centrum i peryferii, chcemy opisać zróżnicowanie produkcji wiedzy naukowej w zakresie studiów miejskich w krajach europejskich. Szczególnie interesujemy się pozycją badań prowadzonych w ośrodkach akademickich w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, w tym w Polsce. Spodziewamy się, że podobnie jak to stwierdzono w przypadku innych dziedzin (Maisonobe i in., 2017), w przypadku studiów miejskich stosunkowo najbliżej globalnego centrum produkcji wiedzy znajdują się państwa Europy Zachodniej, zwłaszcza Północno-Zachodniej, podczas gdy kraje Europy Środkowej i Wschodniej zajmują pozycje peryferyjne lub półperyferyjne. W tej drugiej grupie spodziewamy się stosunkowo lepszej (półperyferyjnej) pozycji tych z nich, które przystąpiły do Unii Europejskiej w lub po 2004 roku, bardziej peryferyjnej zaś tych, które tego nie zrobiły. Większość wcześniejszych analiz centralności badań akademickich obejmowała szeroki zakres różnych dyscyplin, z potencjalnie bardzo zróżnicowanym geograficznym wzorcem produkcji wiedzy, tymczasem nasze badanie koncentruje się na znacznie węższym i bardziej spójnym polu badawczym.

Centralność i peryferyjność na mapie produkcji wiedzy naukowej²

W ostatnich dekadach obserwuje się dekoncentrację produkcji wiedzy naukowej, nieniej jednak w dalszym ciągu przeważająca część wpływowych publikacji powstaje na uczelniach zlokalizowanych w stosunkowo niewielkiej liczbie krajów (Choi, 2012; Maisonobe i in., 2017). Zróżnicowanie to można interpretować w świetle teorii rozwoju zależnego (Prebisch, 1959; Wallerstein, 1974). Pozwala ona na rozróżnienie między globalnym rdzeniem (głównie USA i część Europy Zachodniej), półperyferiami i peryferiami.

Zastosowanie tej koncepcji w badaniach akademickich nie jest całkowicie nowym pomysłem, została wdrożona w niektórych wcześniejszych badaniach (Luczaj & Bahna, 2020; Schubert & Sooryamoorthy, 2010; Swianiewicz & Kurniewicz, 2019; Zarycki, 2013). W odniesieniu do Europy wcześniejsze studia – nie zawsze odwołujące się do teorii rozwoju zależnego – jako centrum wskazują Wielką Brytanię i niektóre kraje Europy Północno-Zachodniej, podczas gdy pozostała część kontynentu, ze szczególnym uwzględnieniem Europy Środkowej i Wschodniej, ma mieć charakter peryferyjny bądź półperyferyjny (Mataković i in., 2013; Pajić, 2015). Nie bez znaczenia jest fakt, że insty-

² Wcześniejszta wersja przedstawionej w tej części koncepcji teoretycznej była w odmiennej, choć zbliżonej wersji prezentowana w opracowaniu: Swianiewicz (2023).

tucje akademickie o najwyższej pozycji w rankingach zazwyczaj mieszą się w krajach o najwyższym poziomie rozwoju gospodarczego. Pozwala to na bardziej szczodre finansowanie nauki (fundusze te są wydawane nie tylko na wynagrodzenia badaczy, ale także na zbieranie danych, aparaturę i inne elementy niezbędne do tworzenia nowej wiedzy), a szerzej – na wyższe wydatki w sektorze R&D.

Koncept centralności w badaniach naukowych można odnieść do dwóch głównych wymiarów:

- a) widoczności publikowanych prac naukowych,
- b) wpływu publikacji na innych badaczy tak w kraju, jak i za granicą.

Zgodnie z teorią rozwoju zależnego w życiu gospodarczym kraje rozwinięte czerpią korzyści z dominującej pozycji w relacjach władzy z otoczeniem i narzucają model obiegu gospodarczego, który najlepiej odpowiada ich interesom, stawiając peryferia w sytuacji zależności gospodarczej (Prebisch, 1959; Wallerstein, 1974). Stosując tę koncepcję do geografii produkcji wiedzy, spodziewamy się, że centrum (w przypadku współczesnych nauk społecznych jest ono zlokalizowane głównie na uniwersytetach w Stanach Zjednoczonych oraz, do pewnego stopnia, w Wielkiej Brytanii i niektórych krajach Europy Zachodniej) narzuca obecny paradygmat naukowy (w sensie omówionym przez Thomasa Samuela Kuhna; Kuhn, 1962). Paradygmat ten obejmuje w szczególności zestaw najważniejszych pytań badawczych i obowiązujących wzorców poprawności metodologicznej. Nowe idee powstają w centrum, przenikając później do życia akademickiego peryferii. Niemal niemożliwe jest rozróżnienie, w jakim stopniu instytucje akademickie z centrum są bardziej innowacyjne, a w jakim stopniu powstające tam idee zyskują większą widoczność dzięki lepszemu dostępowi do środków akademickiej komunikacji globalnej. Prawdopodobnie obydwa czynniki odgrywają pewną rolę. Dominacja centrum obejmuje posiadanie najbardziej renomowanych czasopism akademickich i możliwość definiowania interesujących tematów badań. Większość koncepcji teoretycznych, a co za tym idzie – artykułów syntetyzujących stan wiedzy, powstaje w centrum, podczas gdy wkład naukowców z krajów peryferyjnych ogranicza się zazwyczaj do empirycznego testowania tych koncepcji w ramach prowadzonych studiów przypadku. Autorzy artykułu *Negotiation with the North* zauważają, że naukowcy z peryferii spoglądają w kierunku metropolii w poszukiwaniu koncepcji teoretycznych, metod i uznania dla swoich prac. Nawet jeśli instytucje peryferyjne współpracują ze swoimi odpowiednikami w metropolii, natura tego partnerstwa jest asymetryczna. Naukowcy z tych instytucji są często wykonawcami z ograniczonym wpływem na aspekty metodologiczne i teoretyczne (Connell i in., 2018).

Torben Schubert i Radhamany Sooryamoorthy (Schubert & Sooryamoorthy, 2010) badają pozycję w świecie akademickim poprzez analizę współautorstwa artykułów naukowych. Dla badaczy z instytucji peryferyjnych znalezienie współautora z instytucji bardziej centralnej jest wartościowym zabiegiem, w opinii wielu naukowców zwiększającym

szansę na publikację w renomowanym czasopiśmie lub wydawnictwie³. Jak powiedział jeden z cytowanych przez Schuberta i Sooryamoorthy'ego respondentów w przeprowadzonym przez nich badaniu: „nie szukasz swojego tenisowego sparingpartnera wśród graczy słabszych od siebie” (Schubert & Sooryamoorthy, 2010, s. 197). Analizując wspólne publikacje, można odtwarzać hierarchię peryferyjności. Kamil Łuczaj i Miloslav Bahna (Łuczaj & Bahna, 2020) studują z kolei kierunki migracji naukowców poszukujących pracy na uczelniach zagranicznych. Zauważają wyraźną prawidłowość, zgodnie z którą uczelnie przyciągają głównie chętnych badaczy z krajów bardziej peryferyjnych.

W niniejszym artykule zwracamy uwagę na jeszcze jeden – geograficzny – wskaźnik peryferyjności, który wydaje się mieć szczególne znaczenie w naukach społecznych (w tym w studiach miejskich). Naukowiec z centrum może prowadzić badania empiryczne w regionie peryferyjnym, a wyniki swoich dociekań publikować w renomowanych, międzynarodowych czasopismach, ale sytuacja odwrotna jest niemal niespotykana. Nawet jeśli pracownik akademicki z regionu peryferyjnego prowadzi badania w kraju zaliczanym do centrum, swoje wyniki może publikować jedynie w czasopismach o zasięgu lokalnym (zazwyczaj także w lokalnym języku). Zatem studując afiliację autorów i zasięg przestrzenny ich badań empirycznych, możemy odtwarzać hierarchię centralności, identyfikując również kraje o pozycji półperyferyjnej.

Najważniejsze cechy centralności i peryferyjności w badaniach naukowych podsumowane są w tabeli 1.

Tabela 1. Główne cechy „centrum” i „peryferii” w produkcji wiedzy naukowej

POZYCJA W OBIEGU AKADEMICKIM	
Centrum	Peryferia
<ul style="list-style-type: none"> Narzuca dominujący paradygmat badań. Decyduje o najbardziej interesujących pytanach badawczych i wartych publikacji tematach badań. Określa najważniejsze pytania badawcze i wyznacza obowiązujące standardy poprawności metodologicznej. Wytwarza koncepcje teoretyczne i syntezy dotychczasowej wiedzy. Publikuje najbardziej renomowane czasopisma akademickie. Narzuca wskaźniki oceny badaczy i uniwersytetów (w tym uznane bazy publikacji i ich cytowania). Może podejmować badania empiryczne w regionach peryferyjnych i publikować ich wyniki w renomowanych czasopismach. 	<ul style="list-style-type: none"> Naśladuje, a w niektórych przypadkach ignoruje (skazując się na izolację) paradygmaty narzucone przez centrum, tematy badań, pytania badawcze i podejście metodologiczne. Dostarcza danych i studiów przypadku, ale nie wytwarza nowych koncepcji teoretycznych. Publikuje czasopisma o lokalnym zasięgu (najczęściej w lokalnych językach). Poszukuje współpracy (i współautorów publikacji) w regionach bliższych centrum. Jeżeli prowadzi badania empiryczne w regionach centralnych, rezultaty publikuje w lokalnych czasopismach (zazwyczaj w lokalnych językach).

Źródło: Opracowanie własne

3 Opinia ta znajduje potwierdzenie w wywiadach przeprowadzonych przez autorów niniejszego artykułu z wybranymi badaczami na temat strategii publikacyjnych przeprowadzonych w siedmiu krajach europejskich. Poszukiwanie współpracy z naukowcami z silniejszych (bardziej centralnych) uczelni było jedną z najczęściej wymienianych strategii zwiększenia szans publikacyjnych.

Wspomniana wyżej dominacja anglosaska została przekonująco udokumentowana na przykład w badaniach Manuela B. Aalbersa i Uga Rossiego (Aalbers & Rossi, 2006) albo Michaela Batty'ego (Batty, 2003). Ten ostatni zauważył, że wśród dwudziestu uniwersytetów, których pracownicy są najczęściej cytowani, znajduje się osiemnaście uniwersytetów z USA i dwa brytyjskie. Także nowsze badania (np. Maisonobe i in., 2017) potwierdzają tę dominację, nawet jeśli stwierdzają, że w ostatnich latach powoli ona maleje.

Stephen Cole (1979), powołując się na pracę Harriet Zuckerman i Roberta K. Mertona (Zuckerman & Merton, 1971), zwraca uwagę, że w naukach społecznych dystans między centrum i peryferiami może być trudniejszy do pokonania niż w wielu naukach przyrodniczych. Przyczyną tej różnicy jest mniejsza liczba powszechnie akceptowanych i ogólnych teorii w naukach społecznych. W rezultacie o dostępie do publikacji w najbardziej renomowanych czasopismach decydują nie tylko standardy poprawności metodologicznej czy innowacyjność artykułu, ale w jakimś stopniu także reputacja badaczy. Analizy Cole'a koncentrują się na socjologii. W naszym przypadku – studiów miejskich – możemy w niektórych przypadkach mówić o podwójnej peryferyjności (Swianiewicz i Kurniewicz (2019) identyfikują podobną kwestię dotyczącą studiów samorządowych). Jeden z jej wymiarów odnosi się do peryferyjnej pozycji instytucji akademickich w niektórych krajach w stosunku do globalnego lub europejskiego centrum badań naukowych. Drugi aspekt zaś odnosi się do peryferyjności studiów miejskich w stosunku do przynajmniej części dyscyplin naukowych, w ramach których są uprawiane (geografii, socjologii, politologii, ekonomii itp.). Sprawia to, że studia miejskie są szczególnie interesujące do tego, aby zrozumieć mechanizmy i widoczność wiedzy akademickiej. Uważamy, że ze względu na tę podwójną peryferyjność opisana przez Cole'a sytuacja socjologii i innych nauk społecznych jest jeszcze trudniejsza dla naukowców pracujących w instytucjach, które nie są zlokalizowane w globalnym centrum. Wiąże się to na przykład z trudniejszym dostępem do baz danych o charakterze porównawczym, które są dużo łatwiejsze do zdobycia w głównych nurtach badań poszczególnych dyscyplin. Studia miejskie muszą zatem w większym stopniu polegać na samodzielnie gromadzonych danych pierwotnych. W rezultacie „koszty dostępu” do centrum subdyscypliny są wyższe – obejmują nie tylko odpowiednie zaawansowanie metodologiczne, ale także dostęp do społecznych sieci międzynarodowych badaczy, którzy mogą dysponować potrzebnymi danymi. Inną trudnością jest przekonanie redaktorów i recenzentów najbardziej renomowanych czasopism, że artykuł odnoszący się do peryferyjnego obszaru badań, jakim są studia miejskie, jest wart publikacji.

Zakres i metoda badania

Jak wspomnialiśmy we wstępie do niniejszego artykułu, naszym celem jest diagnoza zróżnicowania produkcji wiedzy w zakresie studiów miejskich w krajach europejskich. Chcemy określić, gdzie znajduje się europejskie centrum, a gdzie są peryferia związane z tym zagadnieniem. Przy pomiarze centralności odwołujemy się przy tym do widoczności badań prowadzonych w poszczególnych krajach oraz do wpływu wywieranego na innych badaczy.

Opracowanie oparte jest na danych bibliometrycznych odnoszących się do liczby artykułów opublikowanych w renomowanych międzynarodowych czasopismach i liczby cytowań tych artykułów odnotowanych w bazie Scopus (dostęp w styczniu 2021 roku). Geograficzny zasięg badania obejmuje wszystkie kraje europejskie z wyłączeniem mikropaństw liczących mniej niż 100 tysięcy mieszkańców oraz krajów angielskojęzycznych: Irlandii i Wielkiej Brytanii. Definiując europejskość uwzględnionych krajów, braliśmy pod uwagę przynależność do Rady Europy, stąd objęcie badaniem także Armenii, Azerbejdżanu i Gruzji, które w większości delimitacji geograficznych granic kontynentów znajdują się już poza Europą. Dodatkowego uzasadnienia wymaga natomiast drugie z wymienionych wyłączeń. Analizowane czasopisma wydawane są w języku angielskim. Dla wielu autorów język jest jedną z barier dostępu – przed przesłaniem pracy do redakcji muszą ją poddać korekcie językowej bądź tłumaczeniu. Dla osób, dla których angielski jest językiem ojczystym, bariera ta nie istnieje. Stąd też artykuły autorów brytyjskich i irlandzkich mogą być nadreprezentowane ze względu na język i miejsce publikacji wielu czasopism. Ich częstotliwość wynikałaby zatem także z innych czynników niż ocena jakości nadesłanych manuskryptów przez recenzentów czasopism i ogólna aktywność badawcza. Dodatkowym argumentem był fakt, że dwa spośród uwzględnionych czasopism wydawane są przez uczelnie w Wielkiej Brytanii. Można się spodziewać, że spowoduje to nadreprezentację obecności artykułów autorów brytyjskich związaną z historią tych czasopism i usytuowaniem instytucjonalnym, a nie z bardziej uniwersalnym znaczeniem omawianych w nich badań.

Punktem wyjścia analizy był wybór czasopism koncentrujących się na różnie rozumianych studiach miejskich, o ustalonej reputacji wyrażającej się w wysokim wskaźniku, tzw. Impact Factor (IF na poziomie co najmniej zbliżonym do 2⁴). W szczególności wyszukaliśmy wszystkie spełniające ten warunek czasopisma mające w tytule słowa *urban*,

4 W 2019 roku Impact Factor uwzględnionego ostatecznie w analizach czasopisma „Local Government Studies” wynosił 1,909, w przypadku pozostałych czasopism przekraczał 2. Postuzenie się IF jako wskaźnikiem reputacji czasopisma może być oczywiście przedmiotem dyskusji. Odwołujemy się bowiem do miary, która bywa krytykowana, a w dodatku może być postrzegana jako narzucona przez „globalne centrum” produkcji wiedzy naukowej. Jej wielką zaletą jest jednak prostota, a także dość powszechnie stosowanie w środowiskach naukowych całego świata. Jedyna nasuwająca się alternatywa to Citescore – miara wprowadzona przez system Scopus – której zastosowanie nie zmieniłoby jednak zasadniczo naszych wyników. Ponadto bez względu na ewentualną krytykę obecnej sytuacji widoczność w świecie akademickim (która chcemy scharakteryzować) zależy obecnie właśnie od standardów narzuconych przez „globalne centrum” produkcji wiedzy.

city lub *cities* (w sumie znaleźliśmy 21 takich czasopism). Pominęliśmy czasopisma, w których wprawdzie studia miejskie odgrywają poczesną rolę, ale w których dodatkowo pojawiają się także liczne artykuły o tematyce regionalnej. Z tego względu nie uwzględniliśmy przykładowo „International Journal of Urban and Regional Research” czy „European Urban and Regional Studies”. Zdajemy sobie sprawę, że niektóre artykuły publikowane w tych czasopismach mogą mieć istotne znaczenie dla studiów miejskich, ale ich uwzględnienie wymagałoby niezwykle czasochłonnego oddzielania publikacji skupionych na kwestiach miejskich od skoncentrowanych na studiach regionalnych. Zrezygnowaliśmy także z uwzględnienia czasopism skupiających się tylko na wąskim zakresie tematów odnoszących się do miast (np. „Computers, Environment and Urban Systems”, „Urban Forestry and Urban Greening” albo „Urban Ecosystems”). W naszym wyborze preferowaliśmy pisma wydawane w Europie, spodziewając się, że w nich najczęściej publikować będą autorzy europejscy, a zatem ich zawartość pozwoli najlepiej zilustrować zróżnicowanie interesującego nas zjawiska. Z tego względu na naszej liście znalazły się „Urban Research and Practice” oraz „Local Government Studies”.

Ostatecznie pod uwagę zostały wzięte wszystkie artykuły opublikowane w latach 2010–2020 przez następujące czasopisma:

- „Cities”,
- „Environment and Planning: C. Politics and Space” (do 2017 roku pismo nosiło podtytuł: „Government and Policy”),
- „Local Government Studies”⁵,
- „Urban Affairs Review”,
- „Urban Research and Practice”,
- „Urban Studies”.

Wybór czasopism jest do pewnego stopnia subiektywny, ale jest mało prawdopodobne, aby dodanie jednego lub dwóch dodatkowych tytułów zmieniło ogólny obraz naszych ustaleń.

Od ogólnej sumy artykułów trzeba jednak odjąć te teksty, których wszyscy autorzy wywodzili się spoza Europy (4222), artykuły napisane przez autorów z Wielkiej Brytanii lub Irlandii w kooperacji z autorami pozaeuropejskimi (219) oraz te, których autorzy pochodzili wyłącznie z Irlandii (38) lub Wielkiej Brytanii (865). Ostatecznie w naszej bazie znalazło się 2075 artykułów, które zostały napisane przez autorów pochodzących z któregoś z krajów europejskich (przy czym do zakwalifikowania do bazy wystarczyło,

⁵ W pierwszej chwili mogłoby się wydawać, że czasopismo to powinniśmy pominąć z analogicznego względu, dla którego zrezygnowaliśmy z pism zawierających w tytule zagadnienie regionalne. Poza artykułami dotyczącymi problematyki miejskiej mogą się w nim bowiem pojawiać np. badania dotyczące układów lokalnych na terenach wiejskich. Jednak analiza zawartości kolejnych tomów tego czasopisma wyraźnie wskazuje na dominację tematyki miejskiej przy zupełnie marginalnym znaczeniu artykułów nieodnoszących się do naszego pola zainteresowań. Mając dodatkowo na uwadze europejski rodowód czasopisma, zdecydowaliśmy się je uwzględnić w naszych analizach.

aby przynajmniej jeden z autorów był zatrudniony na europejskim uniwersytecie). Najwięcej takich artykułów pochodzi z czasopism „Cities” (634) oraz „Urban Studies” (576), a najmniej z „Urban Affairs Review” (65) oraz „Urban Research and Practice” (187).

Tabela 2 ilustruje, jaka część artykułów publikowanych w poszczególnych czasopismach powstała z udziałem autorów europejskich. Jak widać, najbardziej „europocentrycznym” spośród uwzględnionych czasopism jest „Urban Research and Practice” (wydawane w Anglii przez European Urban Research Association), zaś najmniej „Urban Affairs Review”.

Tabela 2. Pochodzenie autorów artykułów w czasopismach wybranych do badań
(udział procentowy)

Czasopismo	Co najmniej jeden autor z Europy (z wyjątkiem Wielkiej Brytanii i Irlandii)	Co najmniej jeden autor z Wielkiej Brytanii lub Irlandii (brak autorów z innych krajów europejskich)	Wszyscy autorzy spoza Europy
„Cities”	30,3	23,2	46,4
„Environment & Planning C”	38,2	34,8	27,0
„Local Government Studies”	40,8	39,4	19,9
„Urban Affairs Review”	14,5	2,3	83,6
„Urban Research & Practice”	66,1	12,1	21,8
„Urban Studies”	27,7	23,7	48,6

Źródło: Obliczenia własne

Efektem badania jest ranking centralności (*versus* peryferyjności) badań w zakresie studiów miejskich prowadzonych w danym kraju⁶. Jego konstrukcja uwzględnia dwa aspekty centralności w badaniach naukowych: widoczność i wpływ na innych badaczy. W naszym opracowaniu wskaźnik centralności obliczony został na podstawie wartości trzech zmiennych:

- liczby artykułów opublikowanych przez naukowców z danego kraju w wybranych przez nas czasopismach (wskaźnik ten odnosi się do widoczności badań prowadzonych w poszczególnych krajach),
- liczby cytowań tych artykułów według bazy Scopus,
- indeksu Hirscha autorów pochodzących z danego kraju wyliczonego na podstawie bazy danych z artykułami w wybranych czasopismach (drugi i trzeci z wymienionych tu wskaźników odnoszą się do wpływu badań prowadzonych w danym kraju na innych badaczy).

6 Jeżeli artykuł miał kilku autorów, przypisywaliśmy go do wszystkich krajów reprezentowanych przez współautorów.

Ponieważ istnieją dwie zmienne odnoszące się do liczby cytowań, oznacza to, że w konstruowaniu naszego wskaźnika większą wagę niż sam fakt pojawienia się w wybranych czasopismach ma „wpływ” artykułów na innych badaczy.

Należy wziąć także pod uwagę, że na wartości tych zmiennych wpływa nie tylko centralność położenia kraju na mapie produkcji wiedzy naukowej w badanej dziedzinie, lecz także wielkość kraju mierzona liczbą mieszkańców (a co za tym idzie – także liczbą uczelni i badaczy). A zatem np. liczba publikacji bądź cytowań z małego kraju (np. Estonii liczącej poniżej 2 milionów mieszkańców) nie powinna być bezpośrednio zestawiana z wartościami dla tych samych zmiennych w kraju wielokrotnie większym (np. w Niemczech z ponad 80 milionami mieszkańców). Jednakże wyrażanie tych wartości na przykład w przeliczeniu na milion mieszkańców wydaje się zbyt prostym rozwiązaniem. Mogłoby prowadzić do wypaczonych rezultatów choćby w oparciu o osiągnięcia tylko jednego bardzo aktywnego badacza w małym kraju. Zastosowana w niniejszym artykule metoda standaryzacji nawiązuje do zastosowanej w artykule Babicia i współautorów (Babić i in., 2016) metody *Scientific Performance Quality Level* (SPQL). Standaryzacja obejmuje następujące kroki:

- a) na podstawie zebranych danych wyznaczane jest równanie regresji między wartością bezwzględną wskaźnika i liczbą mieszkańców kraju, traktowaną jako zmienna niezależna,
- b) na podstawie równania obliczane są wartości oczekiwane wskaźników,
- c) jeśli zgromadzone wartości empiryczne są wyższe od wartości oczekiwanej oznacza to bardziej centralne położenie instytucji akademickiej w danym kraju, do konstrukcji wskaźnika syntetycznego wykorzystywane są reszty z regresji, czyli różnice między wartością oczekiwana i obserwowaną badanych zmiennych.

W następnym etapie wszystkie zmienne standaryzowane są metodą z-score, czyli:

$$Z(i,j) = (x(i,j) - \text{mean}(i)) / D(i), \text{ gdzie:}$$

$Z(I,j)$ – standaryzowana wartość zmiennej i dla kraju j ,

$X(i,j)$ – oryginalna wartość zmiennej i dla kraju j ,

$\text{Mean}(i)$ – wartość średnia zmiennej i ,

$D(i)$ – odchylenie standardowe zmiennej i .

Metoda z-score pozwala na uzyskanie zmiennych, których średnia wynosi 0, a odchylenie standardowe 1.

Te trzy zestandaryzowane zmienne częściowe są między sobą silnie skorelowane (szczegółowe informacje na ten temat podajemy w części artykułu omawiającej wyniki badania), ale nie na tyle, aby ich łączne uwzględnienie nie przynosiło nam dodatkowych cennych informacji na temat zróżnicowania przestrzennego produkcji wiedzy w zakresie studiów miejskich.

W ostatnim etapie obliczeń wskaźnik syntetyczny jest sumą wartości standaryzowanych poszczególnych zmiennych. W rezultacie zastosowanej procedury wskaźnik centralności przyjmuje wartości dodatnie dla krajów o wyższej niż przeciętna w Europie centralności badań w zakresie studiów miejskich, a wartości ujemne dla krajów wykazujących więcej cech globalnych (europejskich) peryferii w zakresie produkcji wiedzy.

Wyniki badania

Jak już wspominaliśmy w części metodycznej, w naszej bazie znalazło się 2075 artykułów. W przypadku czterech państw (Armenia, Czarnogóra, Mołdawia, Ukraina) w bazie nie znalazło się żadne opracowanie przygotowane przez autorów z tych krajów. Najwięcej artykułów w analizowanych czasopismach opublikowali autorzy z Holandii (348) i Hiszpanii (206). Na jedenastym miejscu w tym zestawieniu znalazła się Polska (60 artykułów) jako pierwszy z krajów Europy Środkowo-Wschodniej (por. także tabela 3).

Tabela 3. Kraje, z których autorzy opublikowali w analizowanych czasopismach ponad 50 artykułów w latach 2010–2020

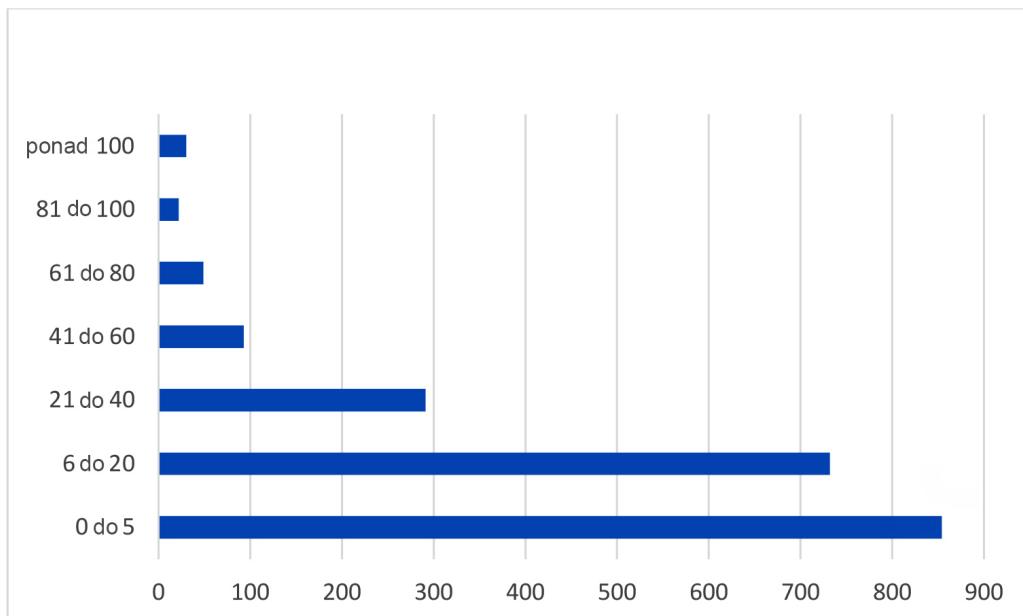
Kraj afiliacji autorów	Liczba opublikowanych artykułów
Holandia	348
Hiszpania	206
Niemcy	197
Włochy	174
Szwecja	127
Francja	120
Dania	74
Norwegia	74
Belgia	65
Szwajcaria	63
Polska	60
Finlandia	52
Portugalia	52

Źródło: Obliczenia własne

Znaczna część artykułów (854, czyli ponad 40% wszystkich) nie była w ogóle cytowana lub też liczba ich cytowań nie przekroczyła 5 (por. rysunek 1). Zostały więc (prynajmniej na razie) wcale lub prawie wcale niezauważone, a ich wpływ na rozwój dal-

szycznych badań można więc uznać za co najwyżej marginalny. Na przeciwnym biegunie mamy 101 artykułów, które według bazy Scopus były cytowane ponad 60 razy, w tym 30 artykułów z liczbą cytowań przekraczającymi 100.

Tabela 4 zawiera informacje o najczęściej cytowanych artykułach według bazy Scopus – 10 publikacji z liczbą cytowań przekraczającymi 150. Aż pięć spośród nich ukazało się w czasopiśmie „Cities”, a kolejne trzy w „Urban Studies”. Najczęściej cytowanym artykułem autorstwa badacza z Europy Środkowej i Wschodniej jest publikacja współautorstwa Ludka Sýkory z Czech pt. *Multiple Transformations: Conceptualising the Post-Communist Urban Transition*, która ukazała się w „Urban Studies” (221 cytowań).

Rys. 1. Liczba artykułów w zależności od liczby cytowań w bazie Scopus. Źródło: Opracowanie własne

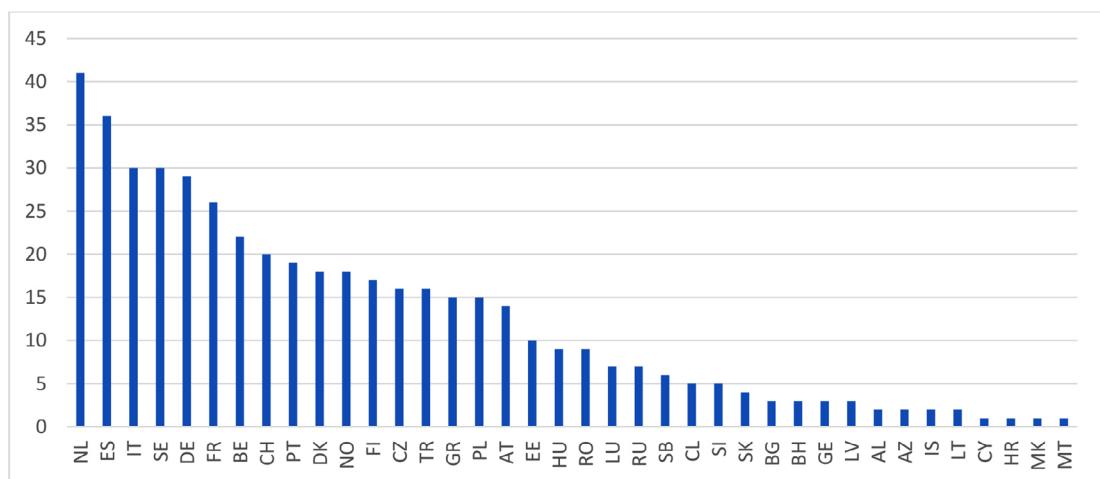
Tabela 4. Informacje dotyczące artykułów, które są cytowane powyżej 150 razy

Autorzy	Kraj afiliacji autorów	Rok	Tytuł	Nazwa czasopisma	Liczba cytowań
Neirotti P., De Marco A., Cagliano A.C., Mangano G., Scorrano F.	Włochy	2014	<i>Current Trends in Smart City Initiatives: Some Stylised Facts</i>	„Cities”	905
Vanolo A.	Włochy	2014	<i>Smartmentality: The Smart City as Disciplinary Strategy</i>	„Urban Studies”	470
Ahvenniemi H., Huovila A., Pinto-Seppä I., Airaksinen M.	Finlandia	2017	<i>What are the Differences Between Sustainable and Smart Cities?</i>	„Cities”	331
Angelidou M.	Grecja	2014	<i>Smart City Policies: A Spatial Approach</i>	„Cities”	324

Angelidou M.	Grecja	2015	<i>Smart Cities: A Conjuncture of Four Forces</i>	„Cities”	272
Amundsen H., Berglund F., Westskogh H.	Norwegia	2010	<i>Overcoming Barriers to Climate Change Adaptation - A Question of Multilevel Governance?</i>	“Environment and Planning C: Politics and Space”	259
Sýkora L., Bouzarovski S.	Czechy, Wielka Brytania	2012	<i>Multiple Transformations: Conceptualising the Post-Communist Urban Transition</i>	„Urban Studies”	221
Chorianopoulos I., Pagonis T., Koukoulas S., Drymoniti S.	Grecja	2010	<i>Planning, Competitiveness and Sprawl in the Mediterranean City: The Case of Athens</i>	„Cities”	183
Burger M., Meijers E	Holandia	2012	<i>Form Follows Function? Linking Morphological and Functional Polycentricity</i>	„Urban Studies”	175
Michels A., de Graaf L.	Holandia	2010	<i>Examining Citizen Participation: Local Participatory Policy Making And Democracy</i>	„Local Government Studies”	161

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy Scopus

O rozkładzie tych częściej cytowanych artykułów pomiędzy kraje afiliacji autorów pośrednio informuje nas zestawienie na rysunku 2 pokazujące wartości indeksu Hirscha dla poszczególnych krajów. Najwyższą wartość wskaźnik przyjmuje dla Holandii, za którą znajdują się kolejno Hiszpania, Włochy, Szwecja, Niemcy i Francja. Jak widać zatem, w czołówce tego zestawienia znajdują się zarówno kraje Europy północnej (Holandia, Szwecja, Niemcy), jak i południowej (Hiszpania, Włochy).

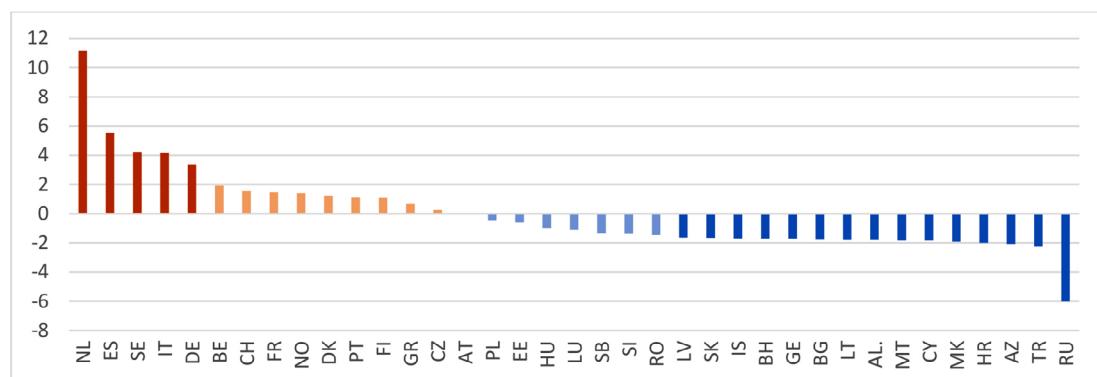

Rys. 2. Indeks Hirscha w zależności od kraju pochodzenia autora. Źródło: Opracowanie własne

Kraje Europy Środkowej i Wschodniej znajdują się raczej w drugiej części zestawienia. Najwyższą wartość spośród wszystkich krajów wschodniej części kontynentu mają Czechy (16), a następnie Polska (15).

Zestandardyzowane zmienne wykorzystane przy tworzeniu wskaźnika syntetycznego są między sobą silnie skorelowane (na poziomie ok. 0,9), ale pozycja niektórych krajów w odniesieniu do poszczególnych zmiennych jest zróżnicowana, dzięki czemu łączne wykorzystanie wszystkich trzech wskaźników niesie nam dodatkowe cenne informacje. Wprawdzie dla Holandii wartości wszystkich trzech wskaźników są najwyższe, ale na przykład Grecja zajmuje piętnaste miejsce pod względem liczby artykułów, ale siódme miejsce pod względem liczby cytowań. Odwrotna sytuacja odnosi się do Polski, która jest trzynasta według liczby artykułów, ale dopiero osiemnasta pod względem liczby cytowań. Największe różnice pozycji na skali poszczególnych wskaźników notujemy w przypadku Rumunii, która jest dopiero trzydziesta czwarta pod względem liczby opublikowanych artykułów, ale dwudziesta ze względu na wartość indeksu H.

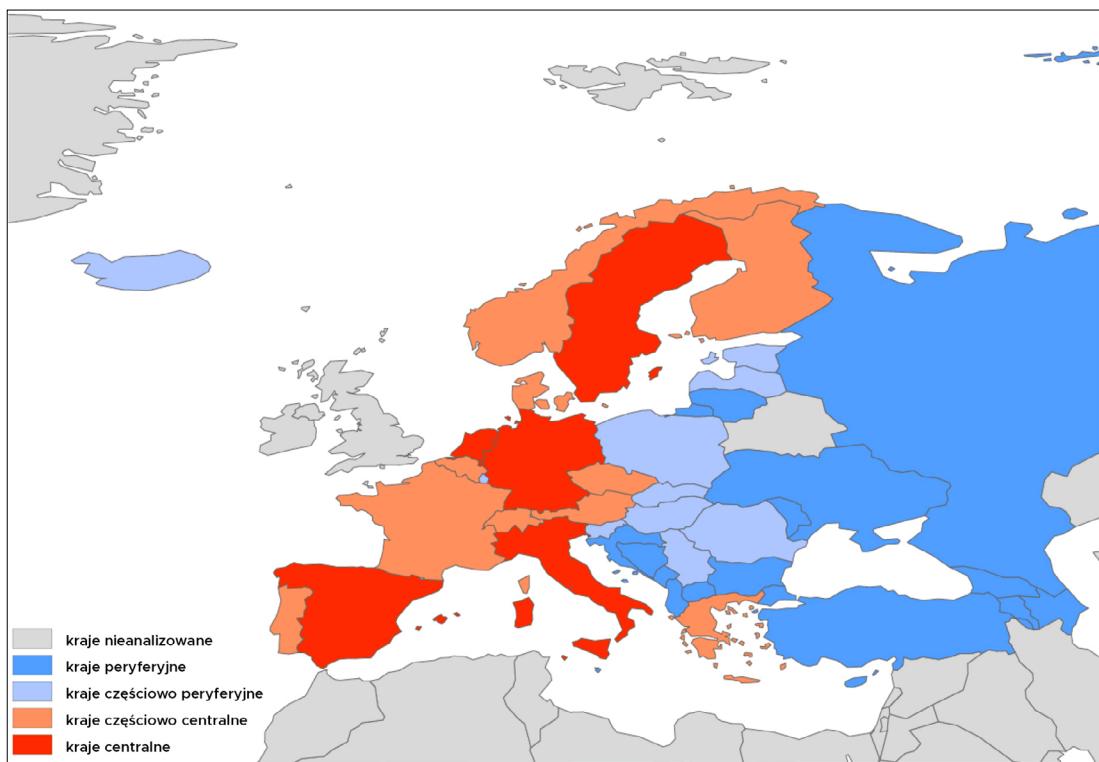
Rysunek 3 pokazuje ranking wskaźnika centralności, będącego wskaźnikiem sumarycznym kilku zmiennych, obliczonym tak jak zostało to opisane w części metodycznej niniejszego artykułu, zaś rysunek 4 przedstawia przestrzenne rozmieszczenie krajów zaliczonych do poszczególnych klas centralności studiów miejskich.

Rys. 3. Wskaźnik centralności ze względu na produkcję wiedzy w zakresie studiów miejskich według krajów afiliacji autorów. Uwaga: wśród krajów z wartością wskaźnika powyżej średniej kolorem ciemniejszym wyróżnione zostały kraje centralne, a jaśniejszym częściowo centralne. Podobnie wśród krajów z wartościami wskaźnika poniżej średniej, jaśniejszym kolorem kraje częściowo peryferyjne, a ciemniejszym – peryferyjne. Źródło: Opracowanie własne

Podział na kraje centralne i peryferyjne (w odniesieniu do udziału w produkcji wiedzy w zakresie studiów miejskich) możemy przeprowadzić w oparciu o wartość średnią wskaźnika. Wartości dodatnie wskazują na centralność, a wartości ujemne na peryferyjność studiów miejskich. Dodatkowo, odwołując się do wartości wskaźnika, w obu grupach możemy wyróżnić dwie podgrupy: zdecydowanie centralne/peryferyjne i częściowo centralne/ peryferyjne⁷, przy czym te drugie odznaczają się wskaźnikami

7 W zastosowanej przez nas terminologii unikamy sformułowania „półperyferyjne”, które w myśl teorii Wallersteina ma charakter relatywny – obszar półperyferyjny jest peryferium w stosunku do globalnego centrum, ale pełni rolę centrum w stosunku do obszarów bardziej peryferyjnych. Zakres naszego badania nie pozwala na takie relacyjne definiowanie półperyferii. Mówiąc o krajach częściowo centralnych i częściowo peryferyjnych

Rys. 4. Wskaźnik centralności studiów miejskich wg krajów afiliacji autorów. Źródło: Opracowanie własne

centralności zbliżonymi do 0, a zatem do wartości średniej dla całego badanego zbioru krajów europejskich. Progi graniczne między kategoriami „centralne” i „częściowo centralne” oraz „peryferyjne” i „częściowo peryferyjne” określone zostały umownie w miejscowościach wyraźnego skoku wartości wskaźnika.

W ten sposób do krajów centralnych zaliczamy: Holandię (dla której wartość wskaźnika syntetycznego zdecydowanie odbiega od pozostałych krajów), Hiszpanię, Szwecję, Włochy i Niemcy, do krajów częściowo centralnych zaś Belgię, Szwajcarię, Francję, Norwegię, Danię, Portugalię, Finlandię, Grecję, Czechy i Austrię. Z kolei do krajów częściowo peryferyjnych zaliczylibyśmy Polskę, Estonię, Węgry, Luksemburg, Serbię, Słowenię, Rumunię, Łotwę, Słowację i Islandię. Krajami zdecydowanie peryferyjnymi, jeśli chodzi o produkcję wiedzy w zakresie studiów miejskich, są w świetle przeprowadzonego badania: Bośnia i Hercegowina, Gruzja, Bułgaria, Litwa, Albania, Malta, Cypr, Macedonia, Chorwacja, Azerbejdżan, Turcja, Rosja. Do tej listy krajów peryferyjnych należy jeszcze dodać Armenię, Czarnogórę, Mołdawię i Ukrainę, a więc kraje, których badacze nie są autorami żadnego artykułu w wybranych do badania czasopismach i które w związku z tym nie były uwzględnione przy obliczaniu wartości wskaźnika syntetycznego.

odwołujemy się wyłącznie do wartości mającego charakter zmiennej liniowej wskaźnika centralności badań w zakresie studiów miejskich.

Przedstawione wyniki wskazują na wciąż obecny wyraźny podział na zachodnią i wschodnią część Europy. Jedynym krajem dawnego bloku wschodniego, dla którego wartość wskaźnika syntetycznego jest wyższa od średniej, są Czechy. Ale i w tym przypadku znajdują się one niemal na końcu rankingu krajów zaliczonych do grupy częściowo centralnych. Z kolei wśród krajów z wartościami wskaźnika poniżej średniej bardzo nielicznie reprezentowane są kraje Europy Zachodniej – są to należące do najmniejszych (pod względem liczby ludności) Luksemburg, Islandia i Malta. W ujęciu politycznym niedawnego podziału Europy na blok wschodni i zachodni do grupy tej można by jeszcze zaliczyć Cypr i Turcję.

Z kolei wewnętrz dawnego bloku wschodniego można zaobserwować wyraźny podział na kraje, które w pierwszej dekadzie XXI wieku stały się członkami Unii Europejskiej, i na pozostałe. Większość spośród tych pierwszych znajduje się w grupie krajów częściowo peryferyjnych, zaś tylko Bułgaria i Chorwacja w grupie peryferyjnej. Z kolei wszystkie kraje wschodniej części kontynentu nienależące do Unii Europejskiej znalazły się w ostatniej, peryferyjnej grupie. Nie jest jasne, czy różnica ta wynika z faktu, że instytucje akademickie członków Unii mają łatwiejszy dostęp do finansowania i sieci badawczych, czy też związek przyczynowy jest odwrotny – kraje, w których badania akademickie są bardziej rozwinięte, uzyskały dostęp do Unii Europejskiej przed innymi państwami w regionie.

Natomiast różnice między – często wyróżnianymi w badaniach – północną i południową częścią zachodniej Europy nie są tak wyraźne, jak tego oczekiwaliśmy. Wprawdzie na pierwszym miejscu w rankingu znajduje się Holandia, a bardzo niedaleko za nią są Szwecja i Niemcy (wszystkie te kraje zaliczane są zazwyczaj do Europy Północnej), ale w najbardziej centralnej grupie odnajdujemy też Hiszpanię i Włochy. Pozycja tych dwóch krajów Europy Południowej potwierdza wyniki wcześniejszych badań nad geografią produkcji wiedzy (np. Choi, 2012; Maisonne i in., 2017) wskazujących na przesuwanie się w ostatnich dekadach ich pozycji w kierunku globalnego centrum.

Niestety, zakres czasowy naszego badania (tylko druga dekada XXI wieku) nie pozwala na analizę przesunięć na europejskiej mapie studiów miejskich. Możemy się spodziewać, że poza wspomnianym awansem Włoch i Hiszpanii relatywny wzrost znaczenia odnotowały badania prowadzone w kilku krajach wschodniej części Europy, w tym w Czechach, które są liderem w tym zakresie w tej części kontynentu europejskiego. Jednak zebrane dane nie pozwalają na potwierdzenie tego oczekiwania, które na razie musi pozostać jedynie hipotezą.

Podsumowanie

Przeprowadzone badanie potwierdziło znaną z analiz innych dziedzin i dyscyplin naukowych regułę, że europejskie centrum produkcji wiedzy w zakresie studiów miejskich znajduje się w części krajów Europy Zachodniej, podczas gdy rola większości krajów Europy Środkowo-Wschodniej jest bardziej peryferyjna. Na liście dziesięciu najbardziej rozpoznawalnych (powyżej 150 cytowań w bazie Scopus) prac opublikowanych w minionej dekadzie w analizowanych czasopismach znajduje się tylko jeden artykuł napisany przez autora z Europy Środkowo-Wschodniej (z Czech) i to we współpracy z autorem brytyjskim. Zgodnie z przewidywaniami zawartymi w tabeli 1 niniejszego artykułu najważniejsze czasopisma są publikowane w regionach centralnych. Treść poszczególnych artykułów w czasopismach nie była częścią naszej analizy, ale nietrudno zauważać, że większość koncepcji, do których odnoszą się różni autorzy, pochodzi również z uniwersytetów w regionach centralnych.

Nie spełniło się jednak oczekiwanie wyraźniejszej dominacji krajów Europy Północno-Zachodniej – wśród krajów o najwyższym wskaźniku centralności studiów miejskich znajdują się zarówno kraje z północnej (Holandia, Szwecja, Niemcy), jak i południowej części kontynentu (Hiszpania, Włochy). Nasza analiza obejmuje zbyt krótki okres, aby móc potwierdzić tę tezę, ale na podstawie innych – przytaczanych we wcześniejszej części artykułu – badań można domniemywać, że stosunkowo wysoka pozycja krajów Europy Południowej jest wynikiem względnie niedawnych zmian w geografii produkcji wiedzy. Potwierdziła się natomiast oczekiwana różnica pomiędzy państwami Europy Środkowo-Wschodniej należącymi do Unii Europejskiej a pozostałymi. Większość krajów tej pierwszej grupy została zaliczona do krajów częściowo peryferyjnych (Czechy nawet do częściowo centralnych), podczas gdy wszystkie kraje drugiej grupy – do krajów peryferyjnych.

Pojawia się rzecz jasna pytanie o przyczyny opisywanych w artykule zróżnicowań, a także zmian w tym zakresie. Rozważania te wykraczają poza zakres niniejszego artykułu, ale warto zbadania byłby wpływ instytucjonalnych reform systemu zewnętrznych ocen instytucji akademickich przeprowadzanych przez rządy poszczególnych krajów. Generowane przez te systemy zachęty mogą istotnie wpływać na zainteresowanie badaczy publikacjami w renomowanych czasopismach międzynarodowych, przy czym szczególnowy kształt tych reform (wprowadzanych w podobnym okresie w wielu krajach) może mieć istotne znaczenie modyfikujące (por. np. Aalbers & Rossi, 2006; Engels i in., 2012; Kulczycki i in., 2018; Kwiek, 2016). Zagadnienie to jest niewątpliwie warte dalszych pogłębionych badań.

W naszym badaniu opieramy się na analizie bibliometrycznej, która obok oczywistych zalet, takich jak mierzalność czy jednoznaczność wyników, ma także liczne ograniczenia. Te niedostatki podkreślano bywają zwłaszcza wtedy, kiedy – zgodnie z filozofią

New Public Management (NPM) – wskaźniki bibliometryczne wykorzystywane są do zewnętrznej oceny instytucji naukowych (o której wspominaliśmy w poprzednim akapicie). W takiej sytuacji zaczyna działać „prawo kobry” sformułowane przez Donalda Campbella (Campbell, 1979) wskazujące, że wartości naszych mierników będą zakłócane przez zachowania autorów skoncentrowanych na maksymalizacji wskaźników będących przedmiotem oceny (por. także krytyka opartego na NPM systemu ewaluacji nauki w: Mouritzen & Opstrup, 2020; Strathern, 2000; Van Thiel & Leeuw, 2002)⁸. Szczegółowa dyskusja tego zagadnienia wychodzi jednak poza zakres tego opracowania. Wykorzystana przez nas metodologia nie służy jednak ocenom jednostek naukowych ani szczegółowym ocenom punktowym poszczególnych czasopism. Mimo świadomości jej ograniczeń zdajemy sobie sprawę, że byłaby bardzo trudna do zastąpienia przez alternatywne podejścia w podobnym badaniu.

Artykuł może stanowić także punkt wyjścia do kolejnych prac dotyczących geografii produkcji wiedzy. Jedną z możliwych dróg jest włączenie podstawowej analizy treści i dyskursu akademickiego, ponieważ założenie, że sama liczba cytowań jest wystarczającą miarą wkładu w rozwój dyscypliny, to ewidentnie nadmierne uproszczenie. Innym obszarem dalszych badań mogłaby być analiza sieci współpracy pomiędzy autorami (na przykład współautorstwa) z różnych państw. Pożądane byłoby także rozszerzenie zakresu czasowego badania, co pozwoliłoby na zbadanie skali konwergencji w zakresie centralności europejskich instytucji badawczych, a w szczególności tempa spodziewanego, stopniowego zmniejszania się różnic między krajami Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej.

Bibliografia

Aalbers, M. B., & Rossi, U. (2006). Beyond the Anglo-American hegemony in human geography: A European perspective. *GeoJournal*, 67, 137–147. <https://doi.org/10.1007/s10708-007-9041-8>

Ahvenniemi, H., Huovila, A., Pinto-Seppä, I., & Airaksinen, M. (2017). What are the differences between sustainable and smart cities? *Cities*, 60, 234–245. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2016.09.009>

Amundsen, H., Berglund, F., & Westskog, H. (2010). Overcoming barriers to climate change adaptation – a question of multilevel governance? *Environment and Planning: C. Government and Policy*, 28, 276–289. <https://doi.org/10.1068/c0941>

8 Campbell jest bardzo sceptyczny wobec pomiaru efektywności wykonywania zadań publicznych w ogóle, nie tylko w odniesieniu do nauki, zauważając, że „im bardziej ilościowy wskaźnik społeczny jest wykorzystywany do podejmowania decyzji społecznych, tym bardziej będzie on podlegał naciskom i tym bardziej będzie mógł zniekształcać przebieg procesów społecznych, które ma monitorować” (Campbell, 1979, s. 85). Van Thiel i Leeuw (2002, s. 271) piszą, że „kiedy organizacje lub osoby dowiedzą się, które aspekty wydajności są mierzone, mogą wykorzystać te informacje do manipulowania swoimi ocenami. Na przykład jeśli włożą wszystkie wysiłki przede wszystkim w to, co jest mierzone, wydajność wzrośnie. Jednak w ogólnym rozrachunku może nie dojść do faktycznej poprawy, a może nawet do pogorszenia (innych) wyników”. Mouritzen i Opstrup (2020, s. 103) określają to zjawisko jako „osiągnięcie celu przy równoczesnym rozminięciu się z efektem, który chcieliśmy uzyskać” (*hitting the target, but missing the point*). Niemniej naszym celem nie była ocena konsekwencji reform oceny instytucji akademickich, lecz analiza ich mierzalnych konsekwencji w zakresie strategii publikacyjnych.

Angelidou, M. (2014). Smart city policies: A spatial approach. *Cities*, 41, 3–11. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2014.06.007>

Angelidou, M. (2015). Smart cities: A conjuncture of four forces. *Cities*, 47, 95–106. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2015.05.004>

Babić, D., Kutlača, Đ., Živković, L., Štrbac, D., & Semenčenko, D. (2016). Evaluation of the quality of scientific performance of the selected countries of Southeast Europe. *Scientometrics*, 106(1), 405–434. <https://doi.org/10.1007/s11192-015-1649-8>

Batty, M. (2003). The geography of scientific citation. *Environment and Planning: A*, 35, 761–765. <https://doi.org/10.1068/a3505com>

Burger, M., & Meijers, E. (2012). Form follows function? Linking morphological and functional polycentricity. *Urban Studies*, 49(5), 1127–1149. <https://doi.org/10.1177/0042098011407095>

Campbell, D. (1979). Assessing the impact of planned social change. *Evaluation and Programme Planning*, 2(1), 67–90. [https://doi.org/10.1016/0149-7189\(79\)90048-X](https://doi.org/10.1016/0149-7189(79)90048-X)

Choi, S. (2012). Core–periphery, new clusters, or rising stars? International scientific collaboration among ‘advanced’ countries in the era of globalization. *Scientometrics*, 90, 25–41. <https://doi.org/10.1007/s11192-011-0509-4>

Chorianopoulos, I., Pagonis, Th., Koukoulas, S., & Drymoniti, S. (2010). Planning, competitiveness and sprawl in the Mediterranean city: The case of Athens. *Cities*, 27(4), 249–259. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2009.12.011>

Cole, S. (1979). Age and scientific performance. *American Journal of Sociology*, 84(4), 958–977. <https://doi.org/10.1086/226868>

Connell, R., Pearse, R., Collyer, F., Maia, J., & Morrell, R. (2018). Negotiating with the North: How Southern -tier intellectual workers deal with the global economy of knowledge. *The Sociological Review*, 66(1), 41–57. <https://doi.org/10.1177/0038026117705038>

Engels, T. C. E., Ossenblok, T. L. B., & Spruyt, E. H. J. (2012). Changing publication patterns in the social sciences and humanities 2000–2009. *Scientometrics*, 93, 373–390. <https://doi.org/10.1007/s11192-012-0680-2>

Kuhn, T. S. (1962). *The structure of scientific revolutions*. The University of Chicago Press.

Kulczycki, E., Engels, T. C. E., Pölönen, J., Bruun, K., Dušková, M., Guns, R., Nowotniak, R., Petr, M., Sivertsen, G., Istenič Starčić, A., & Zuccala, A. (2018). Publication patterns in the social sciences and humanities: Evidence from eight European countries. *Scientometrics*, 116, 463–486. <https://doi.org/10.1007/s11192-018-2711-0>

Kwiek, M. (2016). The European research elite: A cross-national study of highly productive academics in 11 countries. *Higher Education*, 71, 379–397. <https://doi.org/10.1007/s10734-015-9910-x>

Luczaj, K., & Bahna, M. (2020). Explaining the role of international scholars in semi-peripheries: Evidence from Slovakia. *Studies in Higher Education*, 45(4), 706–722. <https://doi.org/10.1080/03075079.2018.1550744>

Maisonobe, M., Grossetti, M., Milard, B., Jégou, L., & Eckert, D. (2017). The global geography of scientific visibility: A deconcentration process (1999–2011). *Scientometrics*, 113, 479–493. <https://doi.org/10.1007/s11192-017-2463-2>

Mataković, H., Pejić Bach, M., & Radočaj Novak, I. (2013). Scientific productivity in transition countries: Trends and obstacles. *Interdisciplinary Description of Complex Systems*, 11(2), 174–189. <https://doi.org/10.7906/indecs.11.2.1>

Michels, A., & de Graaf, L. (2010). Examining citizen participation: Local participatory policy making and democracy. *Local Government Studies*, 36(4), 477–491. <https://doi.org/10.1080/03003930.2010.494101>

Mouritzen, P. E., & Opstrup, N. (2020). *Performance management at universities: The Danish bibliometric research indicator at work*. Palgrave MacMillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-21325-1>

Neirotti, P., De Marco, A., Cagliano, A. C., Mangano, G., & Scorrano, F. (2014). Current trends in Smart City initiatives: Some stylised facts. *Cities*, 38, 25–36. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2013.12.010>

Pajić, D. (2015). Globalization of the social sciences in Eastern Europe: Genuine breakthrough or a slippery slope of the research evaluation practice? *Scientometrics*, 102, 2131–2150. <https://doi.org/10.1007/s11192-014-1510-5>

Prebisch, R. (1959). Commercial policy in underdeveloped countries. *The American Economic Review*, 49, 251–273.

Schubert, T., & Sooryamoorthy, R. (2010). Can the centre-periphery model explain patterns of international scientific collaboration among threshold and industrialised countries? The case of South Africa and Germany. *Scientometrics*, 83, 181–203. <https://doi.org/10.1007/s11192-009-0074-2>

Strathern, M. (2000). *Audit cultures: Anthropological studies in accountability, ethics and the academy*. Routledge.

Swianiewicz, P. (2023). Geographies of knowledge: Centres and peripheries of local government studies in Europe. W F. Teles (Red.), *Handbook on local and regional governance* (ss. 490–503). Edward Elgar. <https://doi.org/10.4337/9781800371200.00047>

Swianiewicz, P., & Kurniewicz, A. (2019). Wyjście z cienia? Obecność studiów samorządowych w Europie Środkowej i Wschodniej w nauce europejskiej. *Studia Regionalne i Lokalne*, 2019(1), 28–51.

Sýkora, L., & Bouzarovski, S. (2012). Multiple transformations: Conceptualising the Post-communist urban transition. *Urban Studies*, 49(1), 43–60. <https://doi.org/10.1177/0042098010397402>

Van Thiel, S., & Leeuw, F. (2002). The performance paradox in the public sector. *Public Performance & Management Review*, 25(3), 267–281. <https://doi.org/10.2307/3381236>

Vanolo, A. (2014). Smartmentality: The smart city as disciplinary strategy. *Urban Studies*, 51(5), 883–898. <https://doi.org/10.1177/0042098013494427>

Wallerstein, I. M. (1974). *The modern world-system*. Academic Press.

Zarycki, T. (2013). Polskie nauki społeczne w świetle hipotezy periferyjnej dualności. *Zagadnienia Naukoznawstwa*, 49, 67–88.

Zuckerman, H., & Merton, R. K. (1971). Patterns of evaluation in science: Institutionalisation, structure and functions of the referee system. *Minerva*, 9, 66–100. <https://doi.org/10.1007/BF01553188>

Geography of Knowledge Production in European Urban Studies

Abstract: The production of scientific knowledge in urban studies is not evenly distributed. Studies produced in some academic centres are cited more frequently than others and have a larger impact on the academic community. This article traces the spatial concentration of urban studies in European countries over the last decade. On a theoretical level, it refers to the theory of dependent development, distinguishing areas of global core, periphery and semi-periphery, and applying this theory to the production of academic knowledge.

Based on the bibliometric data of articles from selected renowned international journals, the article constructs a synthetic index of the centrality of academic knowledge production in urban studies, developed in the academic centres of individual countries. In particular, it draws attention to the peripheral or semi-peripheral position of almost all Central and Eastern European countries.

Keywords: urban studies; academic knowledge production; centre-periphery relations; Europe

Article No. 2984

DOI: 10.11649/slh.2984

Citation: Swianiewicz, P., & Niedziółka, M. (2023). Geografia produkcji wiedzy w zakresie europejskich studiów miejskich. *Studia Litteraria et Historica*, 2023(12), Article 2984. <https://doi.org/10.11649/slh.2984>

This is the Polish version of the English article entitled „Geography of knowledge production in European urban studies” published in *Studia Litteraria et Historica*, 2023(12), Article 2984. <https://doi.org/10.11649/slh.2984>

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited.

© The Author(s) 2023

© To the Polish translation: The Authors with contribution of Maja Jaros, 2023

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poland

Author 1: Paweł Swianiewicz, Wrocław University of Environmental and Life Sciences, Institute of Spatial Management, Wrocław, Poland

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1890-6738>

Author 2: Maria Niedziółka, graduate of University of Warsaw, Faculty of Geography and Regional Studies, Warsaw, Poland

Correspondence: pawel.swianiewicz@upwr.edu.pl

Financing: This study has been supported by National Science Centre (Narodowe Centrum Nauki) under grant no. 2018/31/B/HS5/01363 (“Going out of shadow? Polish local government studies in the context of European academic research – the evolution of publication strategies and cooperation models”).

Authors’ contribution: Paweł Swianiewicz: conceptual framework, interpretation of results. Maria Niedziółka: data collection, calculations.

Competing interests: The authors have declared they have no competing interests.

Publication history

Received: 2023-02-06; Accepted: 2023-11-17; Published: 2024-06-29